

Helle Rabøl Hansen

MOBNING

Aarhus Universitetsforlag

ET BEGREB I BEVÆGELSE

En død soldat

På bunkermuseet ved Klitmøller på den jyske vestkyst står jeg en junidag i 2017 og ser på et fotografi, der er efterladt af værnemagten, og som nu er udstillet i en montre. Friedrich Meisenkothen. Han var 17 år, da han tog sit eget liv i bunkeren. Friedrich blev "mobbet groft", lyder ordene i teksten under fotografiet. Billedteksten byder også på en forklaring. Friedrich blev mobbet, fordi han bar briller og var spinkel. Han lignede ikke idealet for en tysk soldat.

Jeg kigger lige ind i Friedrichs øjne på det sort/hvide foto. Det viser en alvorlig dreng med kæmmet hår og iklædt et fint presset jakkesæt. Det er ikke voksne øjne, der kigger tilbage, men et barns øjne. Jeg tillader mig at gentolke og omtolke. Friedrich blev ikke mobbet, *fordi* han var lille og bar briller, men det blev måske det oplagte at mobbe ham *med*. En lille omformulering af sætningen med en stor forandring i forståelserne af, hvad der ligger bag.

Det er langt fra ualmindeligt, at samfundet har placeret årsagen til mobning på ofrets side. Vores fokus har været rettet mod de mangler eller fejl hos en person, der kan udløse udstødelse. Vores retorik har været i overensstemmelse med ideen om, at ikke alle individer i en flok passer ind i det, vi opfatter som det almindelige eller det 'normale'. At være som de andre i gruppen er normen, den, der er udstødt, opfattes med et sociokulturelt udtryk som 'den anden'.

Det mest afgørende ved nyere mobbeforskning er, at den udfordrer den ensidige skyldsudpegning af ofret eller af udøveren og ser bag om eller uden om individet og ind i fællesskaberne. I den forstand er det en analytisk tilgang, der hjælper os til at forstå og få blik for, hvad mobning er for et fænomen.

For det er nemlig ikke alle fællesskaber, der producerer den form for ekstrem eksklusion, vi har valgt at kalde mobning. Og forskelle på fællesskaber kan give os viden om, hvornår og hvorfor et 'vi' tipper til at udvikle systematiske udstødelser, hvor der i stedet bliver tale om et 'dem' og et 'os'. Den viden har i nyere tid reformeret og gentolket begrebet skolemobning, og jeg tager nu læserne med igennem en genfortællingsproces. Hvor kommer mobbeforskningen fra, hvor er den på vej hen, og hvad kan lærere bruge den til, når de møder mobning i skolen?

Grønnedalsbasen i Vestgrønland

En anden tekst på museet i de vestjyske klitter giver endnu et praj om, hvorfor Friedrich blev dømt ude af sine egne. Det sociale miljø i de trange tyske bunkere udviklede sig i mere og mere negativ retning. Soldaterne oplevede ventetiden som at være i helvedes forgård. Lokalkulturen blev barsk og brutal, frem-

går det af teksterne. Måske skabte soldaterne deres egen mening i meningsløsheden? En mikrokrig i en makrokrig. Størrelse og briller blev belejligt at mobbe Friedrich med, men årsagen var snarere, at han tabte kampen om pladsen i et mobbende hierarki. Præcis som vi kan se det mellem klassekammerater i skolen.

Jeg har set det før. Mobning i militæret. I 1998 afleverede jeg sammen med en studiekammerat et juridisk speciale, som var svært at bedømme, fordi det undervejs forlod juraen og bevægede sig over i det antropologiske felt. Vi undersøgte sociale optagelsesritualer blandt danske soldater i Grønland.

Unge danske værnepligtige på den øde Grønne-dalsbase i Vestgrønland har over årtier udviklet en lang række uformelle underkastelsesprøver i det sociale miljø. De nye rekrutter blev beordret til at betjene de ældre rekrutter på alle mulige måder, og de blev udsat for en lang række strabadser og prøver, som skulle bestås, for at de kunne blive accepteret som deltage-re til stedets klubaftener og fester. Prøverne bestod af forskellige former for grænseoverskridelser. Støvler indsmurt i sennep skulle slikkes af og skylles ned med en 'suppe' af rådne madrester. Hår blev barberet i grinagtige frisurer, og rekrutterne blev stillet op på række uden tøj og beordret til at onanere på sidemanden. Alt blev filmet og vist som underholdning i kantine.

Jeg hørte om disse ritualer ved et tilfælde. En lillebror til en af mine venner var en af de tilbagevendte soldater fra Grønne-dal, som fik krisebehandling efter strabadserne. Soldaternes talsmand på Grønne-dalsbasen viste os ved sin hjemkomst det ene videobånd efter det andet af nøgne, frysende rekrutter overmalet med vrængende øgenavne og smurt ind i gamle madrester og deres eget bræk. Virkeligheden stemmer faktisk nogle gange overens med selv de mest barske film om krigens indre linjer.

20 års fokus på mobning i Danmark

Men hvad har den unge tyske soldat og de danske værnepligtige i Vestgrønland med denne bog at gøre? Hvad er forbindelsen mellem soldaterliv og livet i skoleklasser? De har en undren til fælles, som trak mig og andre ind i mobbeforskningen. Hvad sker der i grupper af mennesker på udsatte steder? Og i udsatte lokale kulturer? Hvordan kan omgivelser og rammer i nogle sammenhænge ryste folk sammen og i andre sammenhænge få folk til at ryste hinanden af?

Specialet på jura åbnede min faglige interesse for mobning som fænomen og ikke mindst for, hvordan for eksempel lærere, pædagoger, psykologer, sportstrænere og ledere kan udfordre og forebygge mobning i deres daglige arbejde. Denne interesse kombineret med min dengang nysåede viden om FN's Børnekonvention, som Danmark ratificerede i 1991, fik mig til at søge arbejde i Børnerådet, hvor jeg blev ansat i sommeren 1998.

Børnerådet havde netop besluttet at gøre mobning til et hovedindsatsområde i deres arbejde. Det gjorde de blandt andet, fordi en WHO-undersøgelse gav Danmark en skandinavisk førerposition i antallet af elever, der oplevede, at de blev mobbet i skolen.

Min fortælling er et tilbageblik på, et indblik i og et udblik til de seneste 20 års aktiviteter og forskning om mobning blandt skolebørn i Danmark. Tilbageblik handler om, hvad der er sket på feltet. Indblik handler om nye mobbeforståelser, der er groet frem, og udblik giver bud på, hvordan mobning kan udfordres. Som fagperson har jeg været med hele vejen.